Dabar žinau, kaip jautėsi Archimedas

Oscaro Chan Yik Longo personalinė paroda. „Jie visad žvelgia iš įsivaizduojamos aukštybės“

Jorė Šablinskaitė

Lapkričio 27-oji, parodos atidarymas Radvilų rūmų dailės muziejuje, Oscaro Chan Yik Longo pirmoji solo paroda. Šio menininko išskirtinumas – sugebėjimas tapyti tušu. Jis laikomas vienu geriausių azijiečių menininkų, mokančiu žaisti su forma bei figūratyvumu, – būtent taip parodos kuratorius Andersas Kreugeris lankytojams pristatė Oscarą Chan Yik Longą. Turbūt teiginys „ne žmogus pasirenka kūrinį, o kūrinys žmogų“ yra teisingas. Toks ir pirmas parodoje pasitinkantis Oscaro Chan Yik Longo darbas. Kuo ilgiau į jį žiūrėsi, tuo labiau atsiskleis detalės. Visų pirma esame šviesioje erdvėje, kurioje sukabintos dešimt drobių: priešais ant sienos kabo keturios, o dešinėje – šešios, atskirtos tik perėjimu į kitą erdvę. Visos drobės eksponuojamos kiek žemiau nei įprastame lygmenyje, o priešais akis atsiveria žiemos vaizdai.

„Kaip ramu“, – pagalvojau. Tuomet žvilgsnis pradėjo kelionę iš kairės į dešinę, vis sugrįždamas ir bandydamas sujungti drobes į vientisą ilgumą. Tokia nedrumsčiama ramybė, lyg kapinėse tvyranti tyla. Besidriekiantys laukai tarsi sukuria įsivaizduojamo kaimo peizažą: sniegu nukloti dirbamieji laukai, kalvelės, kemsynai, daubos, pavieniai medeliai. Pirmas įspūdis tikrai verčia pamanyti, kad tai kaimo kraštovaizdis. Visa tai nutapyta vien tušu, vien juodais ir pilkais atspalviais. Bet jie įtikina, geba sukurti reikiamą pojūtį. O kaip daugiau pavaizduoti gamtą po baltu sniego apklotu?

Visa tai truko vos porą akimirkų, kol pasižiūrėjau į kūrinio pavadinimą („Look at My Own Dead Body“). Kažkaip mąstymo operacinė sistema nustojo veikusi. Dabar tai jau tikrai kapų tyla. Deja, mano žvilgsnis vis nerimo ir blaškėsi, net užvirė intensyvus monologas, tad teko įdarbinti ir kojas. Kartais pakeitus žiūrėjimo padėtį pasikeičia ir paveikslo suvokimas. Ėmus žingsniuoti pirmyn atgal, pamažu tampa matomi daiktų fragmentai, kurie nepalaiko vienos atpažįstamos formos. Viskas pasirodė perdėtai ištęsta. Netrukus intuityviai pradėjau eiti išilgai drobių, lyg nujausdama, kad iš kitos perspektyvos šitas kūrinys stebėtojui atsiskleis visai kitaip.

„Eureka! Aš tai radau“, – sušukom kartu su Archimedu, tik skirtingose laiko atkarpose. Iš tikrųjų, dabar žinau, kodėl akys taip blaškėsi ar negalėjau nustovėti vienoje vietoje kontrapostu – prieš mane atsivėrė glūdėjusi paslaptis. Hansas Holbeinas tikrai džiaugtųsi tokia išdaiga, džiaugtųsi ir jau pradingusiu mano „proto užtemimu“. Pajutau *déjà vu* – antrą kartą tenka matyti taip subtiliai paslėptą *memento mori* užuominą. Ištęsti griaučiai puikiai sužaidžia su įsivaizduojamu Azijos gamtos kraštovaizdžio dizainu, sukurdami iliuzijos efektą, kurį išsklaidyti galima tik suradus konkretų žiūros tašką. Kadangi Azijoje gamtą piešti įprasta remiantis patirtais pojūčiais, menininkui tereikėjo atrasti bendras formas ir jas sujungti.

Oscar Chan Yik Long, „Jie visad žvelgia iš įsivaizduojamos aukštybės“, parodos fragmentai. 2025 m.

Po kurio laiko suvokiau, kad ir aš į tuos griaučius žiūriu iš viršaus. Kaipmat prisimenu ir parodos pavadinimą „Jie visad žvelgia iš įsivaizduojamos aukštybės“. Regis, tapau „jais“, žiūrinčiais iš aukštai, bet kas gi tie „jie“? Parodos anotacijoje kuratorius pats to nežino, o menininkas nutyli. Ko gero, teks pačiai „juos“ susigalvoti. Šita detalė tikrai verta pagyrimo, nors ji man sukėlė daugiau klausimų, liko neatsakyta.

Kiekvienas apsilankęs parodoje gali nuspręsti, ką tai jam reikš asmeniškai. Tik menka smulkmena, bet atrodo, kad drobėms pritrūko sienos ilgio, antraip šis kūrinys būtų dar paveikesnis. Porą kartų tikrai norėjosi materializuotis sienoje vien tam, kad pamatyčiau užslėptus kraštovaizdžio pramanus. Nepaisant to,

G. Grigėnaitės, LNDM nuotraukos

sprendimas nueiti ir apžiūrėti meno kūrinius, prieš tai nepaskaičius anotacijos ar pavadinimo, buvo teisingas. Po minčių detektyvo patirtas eurekos momentas tapo didžiausiu tos parodos įspūdžiu. Kadangi pagrindinis akcentas buvo tušu menininko išreikštos emocijos, kiekvienas potėpis atrodė išjaustas ir įvertintas.

Paroda veikia iki kovo 15 d.
Radvilų rūmų dailės muziejus
(Vilniaus g. 24, Vilnius)

Atkelta iš 6 psl.

Vienas ryškių pavyzdžių – valiūkiškai parodijuojama Girdvainio arija: baltai apsirengę aktoriai išdidžiai joja ant įsivaizduojamų „baltų žirgelių“, patetiškai žiopčiodami tekstą. Panašiai veikia ir Pinčiuko-prodiuserio personažas (Jolanta Dapkūnaitė) – jo interaktyvus, linksmas pasirodymas įtraukia publiką į bendrą šou logiką. Tačiau ši žaismė ilgainiui ima byrėti. Pavyzdžiui, Uršulė-asistentė (Augustė Ona Šimulynaitė), pradžioje pateikiama kaip komiškas vienplanis personažas, netikėtai „išeina iš vaidmens“ – siurrealistinė jos pakrikimo scena, kurią aktorė puikiai suvaidina, įkūnija kūrinyje po blizgiu paviršiumi tvyrančią nejauką.

Vis dėlto spektaklio kritinis gestas apsiriboja romantinės meilės vaizdinio sutrikdymu, bet nesiima jo dekonstruoti ar peržengti – žiūrovas

Scena iš spektaklio „Velnio nuotaka“ M. Norvaišo nuotraukos

Lukas Malinauskas spektaklyje „Velnio nuotaka“

lieka heteronormatyvinės įsivaizduojamybės rėmuose. Tai ryškiai atskleidžia Jurgos personažas: Pikturnaitės pasirinkimas vaidmeniui, jai parinkti kostiumai ir sceninis buvimas kryptingai konstruoja ją kaip geismo objektą kitų personažų vyrų ir publikos atžvilgiu, paklūstant vyriškojo žvilgsnio (angl. *male gaze*) logikai. Kita vertus, šio vaidmens perspaudimas iki parodijos galėtų veikti ir kaip kritinis įrankis, nors spektaklis šios galimybės neišplėtoja. Taip pat ne iki galo įtikino režisūrinis sprendimas Baltaragiui (Vytautas Rumšas) ir Pinčiukui skirti nuo veiksmo atsitraukusių komentatorių vaidmenį – jų skelbiamos apibendrintos tezės apie šiuolaikybės nuopuolį ir Dievo nužudymą subanalina spektaklio kuriamą kritinę įtampą.

Plojimai nebuvo audringi, ir tai suprantama. Spektaklis neišpildys lūkesčių tų, kurie nori nostalgiškai prisiminti „seną gerą“ miuziklą. Kūrinys sugeba sutrikdyti įprastas suvokimo formas, bet, gal ir gerai, nieko nesiūlo – paliktas vakuumas kelia nejaukos jausmą ir verčia įprastą meilės pasaulį pamatyti kaip nesavą, keistą, nesuprantamą.

[1] Nejauką (angl. *uncanny*, vok. *unheimlich*) galima apibrėžti kaip nerimastingą neužtikrintumą realumu. Mark Windsor, "What is the Uncanny", *British Journal of Aesthetics* 59, nr. 1 (2019): 60, cit. Paulius Jevsejevas, „Nejauka ir interpretacija“, *Šiaurės Atėnai*, 2023-10-27.